

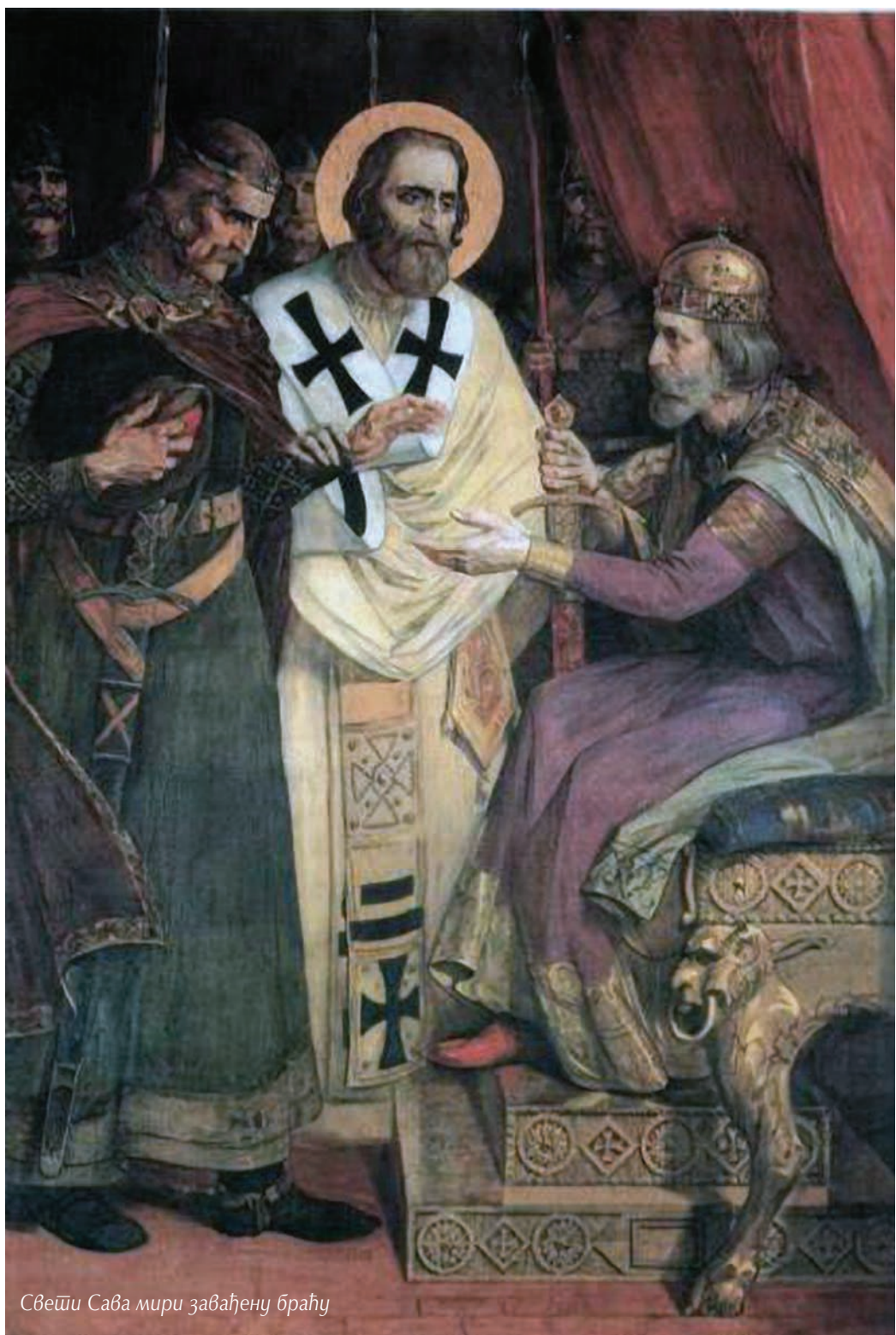
ВЕРА И ВОЈСКА

САГЛАСЈЕ ДРЖАВЕ И

Уредба о вршењу верске службе у нашој војсци заснована је на моделу кооперативне одвојености државе и цркава и верских заједница, што по питању начина уређености остваривања слободе вероисповести у Војсци Србије сведочи о опредељењу за једновремени ослонац и на традиционално и на савремено

ПИШЕ **Стевица С. КАРАПАНИН**

Под појмом места и улоге цркава и верских заједница у данашње време подразумева се, пре свега, њихова одвојеност од државе. Међутим, та одвојеност, у нашем друштву често схватана на погрешан начин, односи се искључиво на област компетенција и надлежности, што не значи да оне у исто време не могу бити у кооперацији. У настојању да се то питање уреди на што бољи начин, у савременом свету усталила су се три основна правна модела. Богољуб Шијаковић, међутим, помиње и четврти модел признатих цркава. Чињеница је да ниједан од њих не може у потпуности елиминисати противречности световне и духовне сфере, и не може испољавати амбиције да

Свети Сава мири завађену браћу

ЦРКВЕ

буде коначан. Такође, сви постојећи модели непрекидно су изложени искуственим проверама, па су подложни и променама, због чега је у уређеним друштвима неприхватљиво да се модел према коме се има нарочита склоност прокламује као једино прихватљив.

У данашње време постоје многобројна питања која су од заједничког интереса за државе и цркве и верске заједнице и она су углавном заступљена у свим моделима, при чему сва питања која се испољавају у виду проблема нису на исти начин решена. Правилности схватања односа државе и црква у савременом свету, када је реч о нашој земљи, у знатној мери допринела је и Београдска отворена школа студијом „Предлог политике унапређења учешћа црква и верских заједница у друштвеном и политичком животу Србије“, чијем је објављивању претходила конференција.

Одвојеност од државе

У Француској, као најпознатијем представнику модела према коме су држава и црква и верске заједнице одвојене, тежња за стриктном одвојеношћу појавила се још у време револуције 1789. године. Основна замисао била је да се све активности одвијају као потпуно одвојени процеси. У пракси су, међутим, приликом примене тог модела одувек биле присутне бројне противречности, од

ВРАЋАЊЕ ВЕРСКЕ СЛУЖБЕ У ВОЈСКУ

Неодговарајућим тумачењем члана 11. и члана 44. Устава Републике Србије приликом ближег уређивања области остваривања слободе вероисповести у Војсци Србије, процес враћања верске службе у Војску знатно је успорен. Ради превазилажења тог, у суштини непотребног спора, било је неопходно улагати додатне напоре у анализи односа држава и црква и верских заједница.

Због тога ће и у будућности приликом разматрања питања остваривања слободе вероисповести и имплементације Уредбе о вршењу верске службе у нашој војсци бити потребно подсећати на неке, у савременом свету познате и устаљене, правне моделе уређености односа држава и црква и верских заједница.

којих су најпознатије оне у области верске наставе и властности над верским објектима и надлежностима око њихове изградње и одржавања.

Један од типичних представника тог модела јесте и Турска, у којој постоји покушај успостављања доминације државе над црквама и верским заједницама, што је присутно још од укидања монархије 1923. године и спровођења реформи Кемала Ататурка. Ни турски модел није без противречности, а најпознатија је она да верску наставу финансира и контролише држава, и то само за сунитске муслимане, док истовремено верски службеници школовани о државном трошку немају право да се запосле у државној служби.

У обе државе све чешће се може чути да је у пракси немогуће потпуно одвајање духовне од јавне сфере и да је неопходно ублажити стриктни и у пракси непримењив концепт одвојености. Некадашњи милитантни лаицизам, мотивисан непријатељским односом власти према црквама и верским заједницама и са тежњом за њиховим елими-

Максимилијан Робеспијер, један од вођа Француске револуције

Заклетва председника САД

нисањем из јавног живота, постепено прераста у такозвани менаџментски лаицизам.

С друге стране, на примеру Сједињених Америчких Држава, такође типичног представника модела одвојености, уочава се да је могуће применити принцип строге институционалне одвојености државе од цркава и верских заједница, без намера да се религија елиминише из јавног живота. Првим амандманом на Устав из 1791. године изричито је забрањено успостављање државне религије. У исто време обезбеђено је право грађана на слободу исповедања вере, па је религија уткана у све поре друштва, укључујући и институционални ниво.

У САД се многе религијске праксе не сматрају нарушавањем секуларизма и одвојености државе од цркава и верских заједница и изузетно се води рачуна о праву на слободу вероисповести (слоган „In God We Trust“ на новчаници америчког долара, помињање Бога у химни, заклетва председника САД при ступању на дужност с руком на Библији, председничке инаугурације праћене молитвама и благословима свештеника у Националној катедрали у Вашингтону, започињање седница Врховног суда и оба дома Конгреса молитвом...).

Државна црква или државна религија

У појединим земљама, више него што је то уобичајено, присутне су снажније институционалне везе државе с црквама и верским заједницама, што има корен још у ранијим историјским периодима. Тако, на пример, за Велику Британију карактеристичан је посебан однос државе с Англиканском црквом (The Church of England), у којој је британски монарх уједно и црквени поглавар.

Црквом у пракси управља Синод, који је под влашћу Парламента, док су 26 англиканских бискупа и чланови Горњег дома (Spiritual Lords). Црквено законодавство уједно је и државно и не постоји посебно канонско право ван општег правног система.

Уставом Републике Грчке Православна црква је призната као преовлађујућа, а црквени устав донео је Парламент у форми закона. Као и претходни, и тај модел све више показује противречности, па се и он у појединим европским земљама последњих година напушта, као на пример у Шведској, где је 2000. године Лутеранској цркви укинут статус државне цркве.

Кооперативна одвојеност

У европским земљама последњих година у експанзији је модел кооперативне одвојености државе и цркава и верских заједница. Настао је у Немачкој, Аустрији и Белгији, као резултат покушаја да се превазиђу противречности и крајности два претходна модела.

Његову основу представља воља за дијалогом ради усклађивања интереса и превазилажења заједничких проблема кроз институционалну сарадњу цркава и верских заједница с осталим друштвеним актерима на свим нивоима.

Послови од заједничког интереса држава и цркава и верских заједница обављају се у кооперацији, у коју обе стране улазе сопственом одлуком, што произилази из све присутнијег тренда уређивања друштвених односа укључивањем свих заинтересованих актера у решавање проблема од ширег значаја. На нивоу Европске уније постоје консултативна и саветодавна тела која организују такав дијалог и с његовим резултатима упознају носиоце политичке моћи и доносиоце одлука, чиме се остварује утицај на формулисање политика.

Према Богољубу Шијаковићу, „Закон о црквама и верским заједницама у Републици Србији“ („Службени гласник РС“, бр. 36/06) заснива се управо на том моделу. Поред тога, овај закон на одређени начин даје допринос и рехабилитацији древне византијске праксе симфоније државе и Цркве. Та симфонија није ништа друго него сагласје, складност и узајамност, где Црква није у пасивном односу, већ активно учествује у решавању проблема с којима се држава суочава.

Уредба о вршењу верске службе у Војсци Србије заснована је такође на моделу кооперативне одвојености државе и цркава и верских заједница, што по питању начина уређености остваривања слободе вероисповести у Војсци сведочи о опредељењу за једновремени ослонац и на традиционално, и на савремено. ■